

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kielten rikas maailma jo ennen sanoja

Kielen oppimisen varhaisvaiheet, tuen
tarpeen tunnistaminen ja tukemisen keinot

Marja-Leena Laakso

Varhaiskasvatuksen, erityisesti lapsi- ja kehityspsykologian
professori, Jyväskylän yliopisto

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen yksi keskeinen tehtävä on **vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymistä.**

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten vuorovaikutukselliset taidot, kielelliset valmiudet ja kielenkäyttötaidot **eroavat paljon toisistaan** johtuen iästä, mutta myös siitä, millaisissa kielellisissä ympäristöissä he ovat kasvaneet.

Tärkeintä on, että jokaiselle lapselle pyritään **turvaamaan mahdollisuus ilmaista itseään, tulla ymmärretyksi ja ymmärtää toisia.**

Vuoro- vaikutus taidot	Kielen ymmärtä- misen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavarasto	Kieli-tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Kielen kehityksen keskeiset osa-alueet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kuvattuina

Kielen kehityksen perusta

Kielen kehityksen juuret ovat:

- Yksilön **kognitiivisissa rakenteissa** ja taidoissa (aisti- ja havaintotaidot, muisti, ajattelu)
- **Sosioemotionaalisissa taidoissa** (sosiaaliset taidot ja tunnetaidot) sekä
- Yleisessä **kommunikatiivisessa kehityksessä** (kommunikaation päämäärät ja keinot)

Tutkimuksin on tunnistettu **varhaiset piirteet**, jotka ennustavat myöhempää kielen kehitystä:

- Tunneilmaisu ja katse
- Kommunikaation päämäärät
- Eleiden käyttö
- Ääntely ja varhaiset sanat
- Kielen ymmärtäminen
- Symboliset toiminnot ja esineiden käyttö

Nämä samat piirteet ovat kielen kehityksen tukemisessa avaintekijöitä, vaikka kyse olisi iältään vanhemmasta lapsesta

Mistä varhaiset kielen ja kommunikaation pulmat voivat johtua?

- Aistitoimintoihin liittyvät ongelmat
- Laajempi kehityksellinen häiriö
- Eriytynyt kielellisen kehityksen häiriö
- Puhemotoriikan häiriö
- Varhaisen vuorovaikutuksen häiriö
- Itsesäätelyn ongelmat

Millaisia piirteitä tulisi seurata varhaisessa kielen kehityksessä?

Tunneilmaisut

- Sosiaalinen hymy, tunneilmaisujen tulkittavuus, katsekontakti ja lapsen kyky seurata katseellaan esitettäviä kohteita tai eleitä.

Kommunikoivat eleet ja toiminnot

- Jaetun tarkkaavuuden taidot, kommunikoivat eleet.

Ääntely ja sanat

- Kommunikatiivinen ääntely, monipuoliset äänneet, konsonanttien esiintyminen ääntelyssä, sanojen tuottaminen.

Leikki ja esinetoiminnot

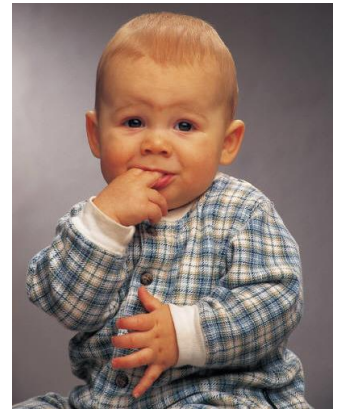
- Asianmukaiset esinetoiminnot, esineiden symbolinen käyttö, kuvitteellinen leikki.

Kielen ymmärtäminen

- Oman nimen tunnistaminen, yksinkertaisten toimintaohjeiden ymmärtäminen, sanojen ymmärtäminen.

Tuen tarpeen tunnistaminen, 6kk

Esikielellisen kommunikaation osa-alue

Tuen tarvetta ilmentäviä piirteitä 6 kk:n iässä

Sosiaalinen kommunikaatio

- Tunneilmaisu on vakiintumatonta
- Sosiaalista hymyä ei ole
- Katse ei vuorottele esineiden ja vuorovaikutuskumppanin välillä
- Lapsi ei tavoittele toisen huomiota itseensä

Puheen tuottaminen

- Lapsi ei ilmaise huomion tai avun tarpeita ääntelemällä

Ymmärtäminen

- Lapsi ei osoita kiinnostusta esineitä kohtaan

Tuen tarpeen tunnistaminen, 12kk

Esikielellisen kommunikaation osa-alue

Sosiaalinen kommunikaatio

Puheen tuottaminen

Ymmärtäminen

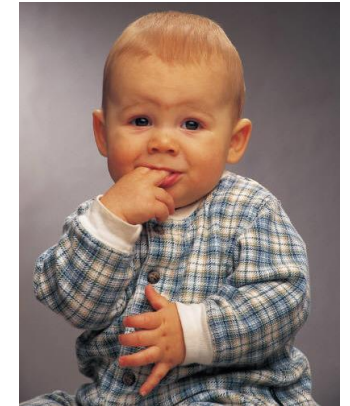
Tuen tarvetta ilmentäviä piirteitä 12 kk:n iässä (*edellisen ikävaiheen riskipiirteiden lisäksi*)

- Lapsi ei osaa seurata katseen suuntaa eikä osoittamiseleitä.
- Lapsi ei osoita pyrkimystä suunnata toisen huomiota saavuttaakseen omia päämääriään.
- Eleiden käytössä on puutteita: ei näyttämistä, antamista eikä vilkuttamista.
- Kanoninen jokeltelu ei ole vielä ilmaantunut.
- Lapsi ei reagoi omaan nimeensä ja ymmärtää vain muutaman kielellisen ilmaisun.
- Lapsi osoittaa jo mahdollisesti kiinnostusta esineitä kohtaan mutta tunnistaa vain 1–2 esineen käyttötarkoituksen.

Tuen tarpeen tunnistaminen, 18kk

Esikielellisen kommunikation osa-alue

Tuen tarvetta ilmentäviä piirteitä 18 kk:n iässä (edellisen ikävaiheen riskipiirteiden lisäksi)

Sosiaalinen kommunikaatio

- Lapsi ei osoita pyrkimystä suunnata toisen huomiota häntä kiinnostaviin kohteisiin.
- Vaativampien eleiden, kuten osoittamisen ja nyökyttämisen, käytössä on vielä puutteita.

Puheen tuottaminen

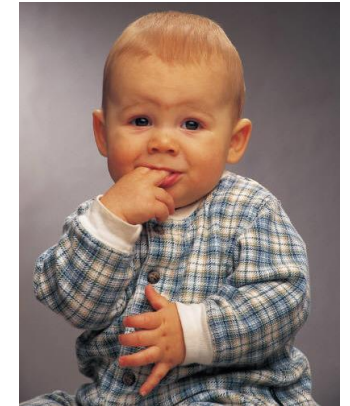
- Lapsella ei ole vielä ääntelyssä kahden erilaisen tavun yhdistelmiä.
- Lapsella on vähemmän kuin neljä tunnistettavaa sanaa.

Ymmärtäminen

- Lapsi ymmärtää enintään kymmenen kielellistä ilmaisua.
- Lapsi tunnistaa korkeintaan 5–8 esineen käyttötarkoituksen eikä osaa pinota vielä yhtään palikkaa päällekkäin.

Tuen tarpeen tunnistaminen, 24kk

Esikielellisen kommunikaation Tuen tarvetta ilmentäviä piirteitä 24 kk:n iässä osa-alue (edellisen ikävaiheen riskipiirteiden lisäksi)

Sosiaalinen kommunikaatio

- Kommunikaatiossa ei ole edelleenkään jaetun tarkkaavuuden päämäärää eli huomion kohteiden jakamista.

Puheen tuottaminen

- Lapsi ei osaa nyökyttää viestiäkseen 'kyllä'.
- Lapsen ääntelyssä on vain muutama kahden erilaisen tavun yhdistelmä.
- Lapsella on käytössään enintään kymmenen tunnistettavaa sanaa.

Ymmärtäminen

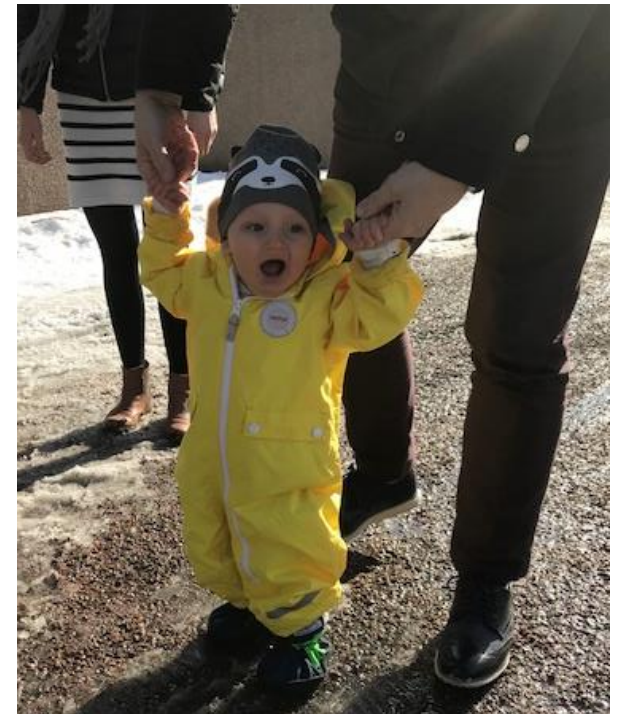
- Lapsi ymmärtää alle 30 ilmaisuja.
- Lapsi ei leiki kuvitteellista leikkiä.
- Lapsi osaa pinota päällekkäin alle 5 palikkaa

Kielen kehityksen tukeminen

Kielellisen ilmaisuuden tukeminen

- Lapsen **huomion suuntaaminen** & laajentaminen, ei uudelleen suuntaaminen
- Puhuminen ystävällisellä äänellä ja **lapsen tasolla** asioista, jotka ovat lapsen huomion kohteina
- **Sosiaalisten leikkien**, pelien & kuvitteluleikkien virittäminen
- Asianmukaisten **esine toimintojen** mallintaminen
- Ennakoitavat **rutiinit**
- **Kielelliset mallit**
- **Tunteista** puhuminen
- Keskittynyt ja tarkkaavainen **kuuntelu**

Kirjojen lukeminen lapsen kanssa

Paljon tutkimustietoa kirjakiinnostuksen & yhteisten lukutuokioiden merkityksestä lapsen kielelliselle kehitykselle (sanavarasto, kielioppi) sekä lukutaitoa ennakoiville taidoille (fonologia & kirjaintuntemus)

Miksi?

- Kielellisen ilmaisun laatu
- Huomion kohteen jakaminen
- Helpottaa lapsen osallistumista
- Mahdollistaa ilmaisut, jotka ylittävät ”tässä ja nyt hetken”

Miten?

- Lue samaa kirjaa uudelleen
- Eläydy tarinaan
- Kysy lapselta
- Anna lapsen kertoa tarinaa
- Pieni ryhmä

Lapsen tarkkaavuuden tukeminen ja huomion suuntaaminen

- Tarkkaavaisuus (huomion suuntaaminen ja ylläpito) on perustavaa laatua oleva kognitiivinen prosessi, jolla on tärkeä merkitys oppimiselle, kielen kehitykselle, muistille ja sosiaalisuudelle
- **Tarkkaamattomuus on kehityksellinen riskitekijä**, kun taas hyvä keskittymiskyky voi suojata lasta muita kehityksellisiltä riskeiltä
- Lapsen **sosiaalisella ympäristöllä on tärkeä merkitys** huomionsuuntaamis- ja ylläpitokyvyille
- Tärkeää on kasvattajan sensitiivisyys lapsen huomion suuntautumiselle, lapsen tarkkaavuuden seuraaminen ja tarkkaavuuden sensitiivinen ohjaaminen
- Yhteiset **jaetun tarkkaavuuden hetket** ovat avainasemassa kielen kehitykselle
- Ylipäätään kasvattajan käyttämien huomionsuuntaamisstrategioiden on todettu olevan **yhteydessä lapsen kielelliseen kehitykseen**

Lapsen tarinankerronnan tukeminen

- Tarjotaan lapselle mahdollisuuksia kuulla ja tuottaa selityksiä ja henkilökohtaisia kertomuksia
- Kysymyksiä, kommentteja, kuvia ja kirjoja käytetään tukena lapsen tarinankerronnan virittämisessä

Aikuisten toiminta, joka ehkäisee lapsen tarinankerrontaa:

- Aikuiset dominoivat keskustelua
- Eivät laajenna aiheista, joita lapset tuovat esille
- Puhuvat pääasiassa ”tässä ja nyt” asioista

Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen

- Ennakoitavat ja samana toistuvat **rutiinit**
- **Kuvien ja viittomien käyttö** kommunikation apuna
- Lapsen leikin tukeminen ja **leikin käyttö** apuna tilanteiden jäsentämisessä, toisen näkökulman ymmärtämisessä
- Sosiaalisten tilanteiden **mallintaminen**
- Erityinen huomio **katsekontaktiin**

Kyse ei ole siitä, kuinka paljon asiaa/informaatiota lapselle välittää, vaan kuinka sen esittää – ja kuinka sallii ja rohkaise lasta itse osallistumaan"

Kielellisesti viivästyneet lapset

- *Merkkejä viivästyneestä tuottavasta kielestä n. 10-15%*
- *Noin puolet lapsista, joilla tuottava puhe on "myöhässä" 2 v iässä, ottaa kiinni ikätoverinsa 3 v iässä*

MITEN VOI ROHKAISTA LASTA PUHUMAAN?

- **Jäljittele** lapsen ääntelyä
- **Tulkitse ääntelyä** (uudelleen muotoilu & laajentaminen)
- Juttele lapselle, kun hän on puuhailemassa jotakin
- Käytä **lyhyitä lauseita** (1-2 sanaa pidempiä kuin lapsen)
- "Se", "tuo", "tämä" sanojen sijaan käytä spesifejä sanoja
- Pyri 3-4 vaihdon mittaisiin puheenvuoroihin (sama aihe)

Miksi leikin tukeminen on tärkeää?

- Vahvistaa lapsen **itsetuntoa**, kehittää lapsen luovuutta
- Vahvistaa **aikuisen ja lapsen välistä suhdetta** → **kiintymyssuhde, myönteinen tunneilmapiiri**
- Auttaa ymmärtämään eri näkökulmia (tavoitteet) & kokeilemaan eri rooleja
→ yhteydet jaetun tarkkaavuuden taitoihin & **mielenteoriaan**
- **Keskustelu** tunteista, mielentiloista, tavoitteista tilanteessa, jossa lapsen motivaatio on korkea ja **lapsella aktiivinen rooli**

TUKEE KIELEN KEHITYSTÄ!

Horisontaalinen suhde

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kiitos

Marja-Leena Laakso
Varhaiskasvatuksen, erityisesti lapsi- ja kehityspsykologian
professori, Jyväskylän yliopisto

